Terugblik

Een oud gezegde luidt: „er is een tijd van komen en een tijd van gaan". Voor uw hoofdredacteur is dat laatste, na een periode van ongeveer vier jaar, thans aangebroken. Sommigen onder u vragen zich wellicht af waarom juist nu het hoofdredacteurschap wordt overgedragen; uiteindelijk heeft men immers als „postactief" officier (waarschijnlijk voor het eerst) voldoende tijd voor dit soort activiteiten. Dat laatste moge waar zijn, de ervaring leert ook dat men juist in die postactieve periode heel snel het zicht op de actuele gebeurtenissen binnen de krijgsmacht verliest. Dat geldt zeer zeker in de huidige turbulente periode. En juist dat facet, zicht houden op de actualiteit, is naar mijn mening een noodzakelijke voorwaarde om als hoofdredacteur naar behoren te kunnen functioneren. Vandaar dan ook een wat ander editoriaal dan u gewend bent; ditmaal een soort redactionele terugblik op die achter mij liggende periode. Omzien en aanmoedigen...

Een van de taken die de redactie zich had gesteld, was het verhogen van de aantrekkelijkheid van de Militaire Spectator. De indruk bestond namelijk dat in een aantal gevallen het blad nauwelijks geopend — laat staan gelezen — bij het oud papier terechtkwam. Een jammerlijke zaak in een tijd waarin de organisatie steeds meer de nadruk gaat leggen op de „éducation permanente" en de eigen verantwoordelijkheid in dezen.

In principe kan men de aantrekkelijkheid van een blad op twee manieren verhogen; men kan eens kritisch naar de inhoud kijken en men kan wat aan de vormgeving doen. De redactie heeft beide wegen gelijktijdig bewandeld.
De vormgeving is verbeterd door meer gebruik te maken van kleur; er kwamen kleurenfoto's op de omslag en een steunkleur in de tekst. Bovendien werd de leesbaarheid verhoogd door, waar mogelijk en gewenst, belangrijke tekstdelen of conclusies te herhalen in kadertjes.
Verbetering van de inhoud is gezocht in een grotere variatie. Er is naar gestreefd alle functionele (deel)gebieden min of meer evenwichtig aan bod te laten komen. Ook is gestreefd naar variatie in de soort onderwerpen, evenwichtig verdeeld over de KL en de KLu. En steeds is geprobeerd in te haken op de actualiteit, zoals bv. bij de oefening Free Lion, de 40-jarige NAVO, het 75-jarige jubileum van de KLu en het 175-jarige bestaan van de Geneeskundige dienst.
Afgaande op de ontvangen reacties lijkt deze nieuwe aanpak succes te hebben gehad; ook de aanbod van kopij (vrijwillig en spontaan aangeboden of door de redactie geïnitieerd) is toegenomen; in dit alles zou de redactie dus aanleiding kunnen vinden om, tevreden kijkend, achterover te leunen.

Er is echter nog iets dat mij zorgen baart. In een julinummer van *Elsevier* verscheen onder de kop „misvatting" een artikel met daarin als rode draad de vraag hoe het toch komt dat Nederlandse politici — in schrille tegenstelling tot hun buitenlandse collega's — niet ertoe komen hun memoires te schrijven. Dat artikel trof mij, want een vergelijkbare vraag zou men ook binnen de krijgsmacht kunnen stellen. Zoals alle vergelijkingen gaat ook deze mank (waarvoor mijn verontschuldigingen), maar het heeft er alle schijn van dat binnen de krijgsmacht bepaalde categorieën officieren niet of nauwelijks tot schrijven zijn te bewegen. Een klein en bescheiden onderzoekje in de jaarregisters over

de periode 1987-1990 levert al snel het volgende beeld op.
In de afgelopen vier jaargangen van de Militaire Spectator zijn ongeveer 310 artikelen verschenen. Daarvan zijn er acht geschreven door subalterne officieren, voor het merendeel ook nog cursisten van de HKS. Het toeval wil dat er eveneens acht zijn geschreven door opperofficieren, echter voor het merendeel niet meer actief dienend. Dat betekent dat nagenoeg alle artikelen zijn geschreven door hoofdofficieren en burgers.
De groep subalterne officieren, en daarvan met name de categorie KMA-opgeleiden, stelt mij wat teleur omdat juist van deze wetenschappelijk gevormde groep wat meer zou mogen worden verwacht. Toegegeven, de eerste (voornamelijk parate) jaren als officier vragen zowel geestelijk als lichamelijk erg veel, maar het mag toch niet zo zijn dat eigenschappen als studiezin, kritisch vermogen, creativiteit en een brede militair-wetenschappelijke belangstelling na de buluitreiking op de KMA zijn achtergebleven. Het is ook spijtig, want hierdoor ontbeert de Militaire Spectator een categorie artikelen die ik gemakshalve maar „door en voor de subalterne officier" noem.
De actief dienende opperofficieren, in aantal weliswaar geringer dan de subalternen, laten het in ons land op dit gebied eveneens afweten. In andere landen ligt dat anders; in de buitenlandse vakpers wordt met grote regelmaat door actief dienende opperofficieren gepubliceerd.

De redenen voor de terughoudendheid liggen voor de hand; men kan daarbij denken aan argumenten als een te grote functionele betrokkenheid, gebrek aan tijd, politieke gevoeligheid, het wekken van valse hoop bij het personeel en vult u verder maar in... Soms lijkt het ook op valse bescheidenheid, het niet willen zoeken van publiciteit; het heeft ook te maken met de bedrijfscultuur.
Hoe valide en begrijpelijk al die argumenten ook mogen zijn, er is naar mijn mening een doorslaggevende reden voor opperofficieren om wèl te publiceren. Dat is hun leidinggevende rol.

In zijn artikel „De leider-manager" (*MS* 159 (1990)(1)5) onderscheidde prof. Kuipers drie aspecten van leiding geven: het motiveren, het richten en het bouwen. Die drie aspecten werden achtereenvolgens belicht tegen drie verschillende stijlen van leiding geven. Een van zijn conclusies is dat er juist in een turbulente omgeving behoefte bestaat aan „transformerend leiderschap". Daaronder verstaat hij een stijl van leiding geven waarmee men in staat is de organisatie te doordringen van de problemen, te motiveren, te inspireren en een duidelijke toekomstvisie te presenteren.

Dat de krijgsmacht zich thans in een turbulente politiek-strategische omgeving bevindt is zonneklaar. Dat dit noodzaakt tot een „transformerend leiderschap" lijdt derhalve evenmin twijfel. Voor de uitoefening van dit leiderschap (en dat betekent in essentie communicatie) staan vele oude, vertrouwde en beproefde wegen open. Maar bovendien is het naar mijn mening in de huidige tijd noodzakelijk dat medewerkers direct en rechtstreeks worden aangesproken, geïnformeerd, gemotiveerd en geïnspireerd.
Het publiceren in een militair-wetenschappelijk vakblad als de Militaire Spectator is daartoe — ook voor opperofficieren — een uitstekend en een te weinig gebruikt middel. En wellicht dat dan op grond van het oude gezegde „goed voorbeeld doet goed volgen", ook de subalterne officieren wat meer de pen zullen opnemen.